

**CIRCULAȚIA MONEDELOR NORD-PONTICE
ÎN TERITORIUL DINTRE DUNĂRE ȘI MAREA NEAGRĂ
(SECOLUL VI Î.E.N. – I E.N.)**

Gabriel TALMAȚCHI

Moneda a apărut în lumea antică din rațiuni de ordin practic, ce țineau de simplificarea tranzacțiilor comerciale (ca mijloc de schimb), de crearea unui standard de valoare, de mici dimensiuni și ușor de manevrat, și de obținerea unui depozit de valoare (tezurizarea). Prin intermediul monedei, era cu puțință să se facă plata sau evaluarea unui bun.

Moneda era acceptată și garantată de un stat sau de o cetate (prin impunere), de negustori sau de oamenii simplii care o utilizau (prin convenție). Moneda reprezenta expresia directă a autorității, afirmarea prestigiului, uneori în limitele unei puteri administrative, economice, politice și militare, însă alteori chiar și dincolo de aceste frontiere mereu în schimbare. Emiterea ei sugera suveranitatea financiară a emițătorului, reflecta deciziile sale de moment sau interesele sale pe termen îndelungat, toate acestea având consecințe directe asupra activităților economice și comerciale. Rămânea la latitudinea autorităților să decidă detaliile epigrafice și iconografice, metalul din care urma să fie constituită moneda, valoarea ei intrinsecă etc.

Utilizarea monedei a devenit o obișnuință în întreaga lume greacă, implicând în folosirea sa populațiile indigene interesate de relații economice și sociale cu grecii. Se pare că, înainte de sec. V î.e.n., în coloniile din vest, moneda nu avea un rol comercial, ci, mai degrabă, un rol în buna desfășurare a vieții politice din respectivul centru administrativ, în reglarea tensiunilor sociale și, nu în ultimul rând, juca rolul unui simbol al identității. Monezile, în special cele confecționate din metale prețioase, au favorizat viața comercială și politică și au avut un rol important în plățile trupelor de mercenari, aceste din urmă reprezentând o adevărată „instituție”, cu o largă răspândire în lumea cetăților grecești.

Din punct de vedere cronologic, constatăm o primă etapă de pătrundere a monezilor din Olbia în teritoriile de la nordul Mării Negre la sfârșitul secolului al V-lea și la începutul secolului al IV-lea î.e.n. În

continuare, după sec. IV î.e.n., constatăm preponderența, într-o proporție covârșitoare, a descoperirilor din epoca elenistică. Un alt val de pătrundere a avut loc în timpul secolului I-II e.n. În ceea ce privește monezile pătrunse în acest ultim val, un lucru foarte relevant este faptul că ele sunt contra-marcate, probabil chiar în Olbia, cu unul sau două semne (de regulă cu două), adică pictograma „Δ” și cu un *Kerykeion*. În sprijinul existenței relațiilor dintre coloniile vest-pontice din Dobrogea și cele din Olbia avem, pentru perioada arhaică și clasică, mai multe tipuri de dovezi, însă avem mult mai puține pentru perioada elenistică. Singura piesă din Tyras înregistrată în Dobrogea este o monedă din bronz de tipul cap Apollo/protomă de cal. O cauză pentru încetarea prezenței respectivelor emisiuni monetare ar putea ține de Histria care, prin valoarea și rolul jucat de piesele sale de argint în mediul autohton și în cel colonial grec, avea un clar rol de *status symbol*. Pe de altă parte, Tyras-ul nu ar fi putut, din punct de vedere economic, să surclaseze Histria. Singura piesă din Gorgippia găsită în Dobrogea este din tipul Apollo/fulgere, thyrsus și tripod, și a fost emisă între anii 100-75 î.e.n..

Colonia Phanagoria beneficiază de cinci descoperiri de bronz, din tipurile cap Pan/arc și roată (datat la sfârșitul secolului IV - începutul secolului III î.e.n.) și cap Apollo/Thyrsus și tripod (datat de la sfârșitul secolului II până la mijlocul secolului I î.e.n.). Și aici, ca și în alte centre, am putea identifica două etape de penetrație, una din secolele IV (sfârșitul său)-III î.e.n., o a doua de la sfârșitul secolului II și mai ales din prima jumătate a secolului I î.e.n..

Pentru Dobrogea, din nefericire, toate monedele sunt catalogate la Dobrogea *passim*, deși majoritatea, dacă nu chiar în totalitate, credem că provin din zonă litoralului, poate chiar din zona Histriei. Cunoaștem nouă exemplare, în cvasitotalitatea lor din bronz. Se pot identifica două etape de penetrație în Dobrogea, una de la sfârșitul secolului IV și pe parcursul secolului III î.e.n., cealaltă de la sfârșitul secolului II până în prima jumătate a secolului I î.e.n.. În sfârșit, pentru nordul Dobrogei menționăm o piesă de argint din tipul Pan, datată în secolul IV î.e.n..

Relațiile comerciale avute de Chersonesul Tauric cu coloniile vest-pontice dobrogene, mai exact Tomis și Callatis, par a cunoaște un moment de vârf în secolele III-II î.e.n.. Ca descoperiri izolate, le amintim pe cele din Tomis (un lot amplu, descoperit în anul 1969, compus din aproximativ 200 de monede diverse, despre care nu știm dacă nu cumva nu a fost un tezaur monetar), Argamum (în urma săpăturilor arheologice, într-o groapă cu fragmente ceramice attice cu figuri roșii, piesa monetară fiind datată în a doua jumătate a secolului IV î.e.n.) și Albești, în fortificația greco-

autohtonă, piesă de bronz, de tipul Artemis/taur. Nu în ultimul rând, amintim o piesă de epocă romană imperială descoperită la Izvoarele (jud. Constanța).

În concluzie, demersul nostru se înscrie în efortul general de valorificare ritmică și, pe cât posibil, totală a materialului numismatic, care, alături de informațiile arheologice și istorice, poate contribui la cunoașterea realităților specifice teritoriului dintre Dunăre și Mare în secolele VI î.e.n. - I e.n. și nu numai. După cum am putut constata, în comparație cu teritoriile învecinate, în Dobrogea, circulația monetară a avut propriile sale caracteristici bine definite și uneori surprinzătoare.

În sfârșit, descoperirea tuturor acestor monede în teritoriul istro-pontic dovedește participarea activă a Dobrogei la schimburile de bunuri materiale și spirituale ce au avut loc în bazinul Mării Negre, oferind, cu un indice de probabilitate acceptabil, sugestii privind teritoriile spre care se îndreptau aceste schimburi și legăturile politice (amplarea și dinamica lor) sau uneori doar direcții geografice.